

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 6. decembra 1871.

Obseg: Vrednost človeškega gnoja. — Razstava mlekarjih pridelkov na Dunaji. — Velika dunajska razstava l. 1873. — Ljudske šole na Kranjskem leta 1871. — Terminologija za matematiko. (Dalje.) — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vrednost človeškega gnoja.

Priobčil Fr. Schollmayr.

Da je zemlji, ki so jo rastline izmolzle in izpile, novih redilnih moči dodajati treba, to vé iz lastne skušnje in iz lastnega prepričanja vsak, tudi tak kmetovalec, ki nima o zemlji prav nobenega teoretičnega znanja.

Ako se namreč izmolzlej zemlji ne pomaga z dostojnimi sredstvi, postane zemlja na posled popolnoma slaba in nerodovitna.

Zemlji je tedaj treba njene odvzete sestavke zopet povrniti.

To se pa zgodi po najbolj naravnem potu s tem, ako to, kar nam zemlja dá in kar povzijemo, zemlja zopet nazaj dobi, in sicer v podobi trdih ali tekočih človeških ocedkov, to je, v podobi človeškega blata.

Rodivnost zemlje po tem takem lahko vzdržujemo, ako le človeške odpadke marljivo in pridno nabiramo ter ž njimi svoja zemljišča gnojimo.

Če pa tega ne storimo, lahko se nam primeri to, kar nam Liebig od starega slavnega mesta Rima pripoveduje, ko pravi: „Podzemski prekopi (kloake) vsemu svetu znanega mesta Rima so požrli v malo stoletjih vso srečo in blagovitost rimskega kmeta, in ko zemljišča niso več mogla z živežem zakladati rimskih prebivalcev, utonilo je v ravno teh prekopih tudi obilo premoženje nekdanje Sicilije, Sardinije, kakor tudi plodovitega afrikanskega primorja“.

Mogoče je, da tudi deželo Angleško enaka nezgoda zadene, ki že zdaj za blizo 30 milijonov prebivalcev potrebnega živeža ne zmore. In če se kaj tega primeri, krivi bodo tega Angleži sami, to pa zatega del, ker skrbijo mnogo bolj za pridobitev oskrunkov morskih tičev, živečih ob morskih bregovih, premečejo in prerijejo rajše vsa bojišča in si tudi rajše gnoj kupujejo iz vseh strani svetá, nego da bi skrbeli za nabiranje človeškega gnoja, ki se po podzemeljskih vodotokih odtaka v ondotne reke, ter se tako najbolji gnoj, s katerim bi se dalo za milijone ljudi živeža pridelati, brez vse koristi pogubi.

V Kini, največem cesarstvu sveta, je pa temu vse drugače. Rodivnost zemlje ostaja tu zmerom v pravem razmerji in naj se ljudje še tako silno množijo, bati se jim vendar ni treba, da bi jim zemlja ne dala toliko živeža, kolikor ga ljudstvo vsako leto povzije, in nikjer v tej ogromni državi ne vedó, da bi se rodivnost zemlje manjšala in da bi se zemeljski pridelki ne pomnoževali. In kaj neki delajo slavni Kitajci,

da jim plodnost njihovih zemljišč ne zastaja? V vseh kitajskih sporočilih najdemo edino to, da jim za vzdrževanje zemljiške plodnosti služi človeški gnoj, s katerim svoja polja gnojijo. Ves gnoj namreč, ki ga Kitajci za obdelovanje svojih zemljišč potrebujejo, si dela človek sam, in le marljivemu nabiranju in vporabljevanju človeških ocedkov ima Kina zahvaliti, da jej že skozi več stoletij toliko gotovih in obilnih pridelkov dohaja.

Pa ne samo v Kini, marveč tudi v Japanu je tako. Makon, ud vzhodno-azijske pruske odprave (expedicije), nam pripoveduje, da je Japan dežela, ki ima velikost vélike Britanije, in se zarad obilnega gorovja ne more na vseh krajih primerno obdelati. Al čeravno komaj polovica japonske zemlje služi poljedelskim namenom, vendar ondotnim prebivalcem, da si tudi jih je več nego v Britaniji, nikoli ne primanjka potrebnega živeža, kajti pridelki so jako obilni. Poleg vsega tega pa vendar Japanci ne potrebujejo živinskega gnoja, in si tudi ne kupujejo ne gvane (tičjega gnoja), ne koščene moke, ne Chilskega solitarja, ne Štrasburške soli. Toda to še ni vse. Med tem, ko Britanci za nakupovanje živeža vsako leto mnogo milijonov potrebujejo, se iz Japana, odkar mu so odprta morska pristanišča, prav obilo živeža tudi izvozi v druge dežele.

(Konec prihodnjič.)

Gospodarska novica.

Razstava mlekarjih pridelkov na Dunaji.

C. kr. kmetijsko ministerstvo je dovolilo napravo razstave mlekarjih pridelkov na Dunaji, da bi s tem tudi napredek v tem delu gospodarstva napotil.

Ta razstava bode od 13. do 17. dne t. m.

Pri tej razstavi bodo ne le mleko in izdelki mleka (sir itd), ampak tudi raznotera dotična orodja in stroji, ki služijo pri izdelovanju mleka.

Razstava bo imela 9 oddelkov, ki spadajo v dve vrsti. I. vrsta: mleko in izdelki mleka. 1. oddelek: mleko, sladka in kislá smetana; 2. ohranjeno mleko; 3. surovo maslo in kuhano maslo; 4. sir raznih sort; 5. raznovrstni izdelki iz mleka. — II. vrsta: tvarine, potrebne pri mlekarstvu; stroji (mašine), orodja. 6. oddelek: tvarine: telečjek itd.; 7. raznovrstna orodja, ktera se potrebujejo od hleva do dovršenega izdelovanja; 8. aparati za preiskavanje mleka; 9. modeli, načrti poslopij, hlevov, sirarnic itd.

Za najizvrstnejše tvarine, sir, maslo itd. je odločenih mnogo daril.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrtrleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gold. 20 kr., za četrtr leta 1 gld. 15 kr.

V Ljubljani v sredo 13. decembra 1871.

O b s e g: Vrednost človeškega gnoja. (Konec.) — Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi. (Dalje.)
Novi ministri. — Lileki in Minalila. — Prislovice in reki iz Istre. — Glagolitski napis. — Slovstvo jugoslavensko.
— Terminologija za matematiko. (Konec.) — Dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Vrednost človeškega gnoja.

Priobčil Fr. Schollmayr.
(Konec.)

Poljedelska kemija po mnogih in zanesljivih preiskavah nas uči, da trdo človeško blato obstoji iz neprebavljivih vžitnih tvarin, žolčnih snovi in različnih drugih sestavkov, ki je izločuje človeška kri, kakor so, na priliko, zlez, gnjilec, fosfornokisle soli itd. — Na dalje nam je iz kemijskega razkrojevanja in večletnega zaznamovanja o gnoji, ki nam ga daje scavnica in človeško blato, še to-le znano:

Vsak posamesen človek naredi čez leto in dan okoli 850 funtov človeškega gnoja, v katerem je 791 funtov vodenca, 59 funtov trdih in 48 funtov organskih snovi; v teh pa je zopet 8 funtov gnjilca in 11 funtov različnih rudninskih stvari, ki imajo v sebi $1\frac{5}{6}$ funtov lužnika (alkalija), $\frac{7}{10}$ apnenca in lojevca, in $2\frac{1}{4}$ funtov fosforne kisline.

Pa je tudi po skušnjah potrjeno, da 1 vedro zmešanega človeškega gnoja tehta 95 funtov; po tem takem se nabere od enega samega človeka čez leto in dan 9 veder trdih in tekočih ocedkov.

Obilnost in obstojni deli človeškega blata pa zavisé, kar se samo o sebi umeje, od človeške starosti, njegovega zdravja, življenja in njegove hrane. Tudi mi ni treba omenjati, da so ocedki, ki pridejo od bogatinov, za poljedelca bolji in zdatnejši, nego ocedki ubozih ljudi, kar se že iz tega lahko sodi, da je hrana v to vrsto spadajočih ljudi zelo različna od prvih.

Kolike vrednosti je človeško blato v poljedelskem oziru, to nam kažejo sledeče številke:

Ljubljansko mesto šteje 21.500, ostala Kranjska dežela (brez Ljubljane) pa 452.000 prebivalcev, ki dadó čez leto in dan

	funtov gnjilca;	funtov fosfor- nokisline	funtov luž- nika (alkalija)
v Ljubljani	172.000	46.583	39.416
na Kranjskem	3,616.000	1,017.000	828.665

Če vzamemo, da veljá 1 funt gnjilca 50 krajc., 1 funt fosforkisline 20 kr. in 1 funt lužnika 10 kr., znese to samo v Ljubljani 99.257 gold. in na ostalem Kranjskem (brez ljubljanskega mesta) 2,094.266 gold.

To je gotovo velika vrednost človeškega gnoja, ki se nam pokaže še tem bolj po naslednjem prevdanku:

Po mnogih skušnjah nam je namreč znano, da se pri nas na Kranjskem potrebuje 40 veder zmešanega človeškega gnoja, da se pridela na 1 oralu zemlje 18 vaganov rži, in da se iz 1.5 funta rži naredita 2 funta

kruha; nadalje nam je tudi znano, da 1 vagan rži, ki tehta 75 funtov, veljá 2 gold., iz česar sledí, da bi se z zgorej omenjenim človeškim gnojem prav lahko dalo pridelati

	rži,	ki bi bila vredna	in bi se dalo narediti kruha
	vaganov	gold.	funtov
v Ljubljani	96.760	193.520	967.6000
na ostalem			
Kranjskem	1,984.000	3,968.000	1,984.000

Trdi in tekoči ocedki skupnega prebivalstva kranjske dežele bi po tem takem vrgli toliko dobrega in tečnega gnoja, da bi se ž njim dalo 2,080.760 vaganov rži pridelati, tedaj trikrat toliko, kolikor se je pridela dandanes v naši deželi, kar bi zneslo 4,161.520 gold.

Res žalostno je, ako pomislimo, kako se pri nas s tem neprecenljivim gnojem ravná; prav mnogo se ga raztresa po vseh kotih, ali se pa odceja v reke in vodé, da tako brez vse koristi za našo deželo popolnoma v zgubo pride.

Ljudje, ki se čedalje bolj pomnožujejo, kakor tudi čedalje več potrebujejo, zahtevajo tudi večih in obilnejih pridelkov; zarad tega je sveta dolžnost vseh tistih, ki jim je dana skrb za občno ljudsko blagostanje, da tudi na to panogo umnega gospodarstva obračajo vso svojo pozornost.

Ena najvažnejših nalog prihodnje vino- in sadjerejske šole v Ipavi.

(Dalje.)

Ako pravega vzroka iščemo, kateri je kriv tega, da ni naša sadjereja že na zaželeno stopinjo prispela, najdemo, da ne leži v pomanjkljivosti dobre volje naših gospodarjev ali pa celó v njih zanikernosti, ampak vse kje drugej. Istina je namreč, da vsaka dobra misel, ktera bi imela od več moči skupno izpeljana biti, potrebuje pred vsem nekega predmetu svojemu ugodnega središča, bodi si, da to središče obstoji iz ene osebe ali pa iz več oseb, ktera najpred reč na vse strani dobro pretrese, tó potem še le, ako se skaže, da dober vspeh ne more izostati, načrt izdelati, po katerem je delavnost vseh deležnikov vrediti, pričeti in vršiti.

Misel v Vipavi sadjerejo tako povzdigniti, da bi bila kupčija z zgodnjim žlahnim sadjem — s pomočjo železnice — v severne kraje mogoča, ni ravno nova; al kdo bode o tem dvomil, da se dá le po tem izpeljati, ako se vsi naši veči posestniki — to veljá pa samo za začetek — v ta namen združijo ter delajo. Kjer se to dozda še zgodilo ni, ondi vidimo, da se